

4. Мудрак О.В. Функціонально-просторова оптимізація каркасу екомережі Вінницької області / О.В. Мудрак, Г.В. Мудрак, Ю.А. Єлісавенко // Національна екологічна політика в контексті європейської інтеграції України: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 27 квітня 2011 р.) – К.: Центр екологічної освіти та інформації, 2011. – С. 176-180.
5. Мудрак О.В. Збалансований розвиток екомережі Поділля: стан, проблеми, перспективи: Монографія. / О.В. Мудрак. – Вінниця: «СПД Главацька Р.В.», 2012. – 914 с.
6. Природоохоронне законодавство України. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua> – Назва з екрану.
7. <https://uk.wikipedia.org/wiki> – офіційний сайт Вікіпедії

УДК 504.6

Нестерова Тетяна Володимирівна, магістр спеціальності “Екологія”, КВНЗ “Вінницька академія неперервної освіти”.

Науковий керівник: **Рябокоть О.В.** – кандидат географічних наук, доцент кафедри екології, природничих та математичних наук КВНЗ “Вінницька академія неперервної освіти”.

ЛІСОВІ ЕКОСИСТЕМИ КАЛИНІВСЬКОГО РАЙОНУ В СТРУКТУРІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОМЕРЕЖІ

Анотація. Стаття виконана на основі проведення досліджень щодо оцінки стану лісових екосистем Калинівського району. В основу методики дослідження взято аналітичне оброблення отриманих даних щодо збереженості лісових екосистем Калинівського району в структурі локальної регіональної екомережі. Встановлено, що лісові екосистеми представлені в недостатній кількості в структурі природно-заповідного фонду. В ході роботи було встановлено, що існуючі лісові заповідні території мають критичний стан. Результатом проведеної роботи стали пропозиції щодо збереження біорізноманіття лісових екосистем Калинівського району.

Ключові слова: екологічний стан, лісові екосистеми, природно-заповідний фонд, біотичне різноманіття, екомережа.

Summary. The article is based on the research on the assessment of the forest ecosystems of the Kalynivka district. The research methodology is based on the analytical processing of the obtained data on the conservation of forest ecosystems of the Kalynivka district in the structure of the local regional eco-network. It has been established that forest ecosystems are underrepresented in the structure of the nature reserve fund. In the course of the work it was established that the existing forest protected areas are in a critical condition. The work carried out resulted in proposals to preserve the biodiversity of the forest ecosystems of the Kalynivka district.

Key words: environmental condition, forest ecosystems, nature reserve fund, biotic diversity, ecological network.

Постановка проблеми. В умовах інтенсивного лісокористування, дбайливе ставлення до лісів, раціональне використання їхніх багатств, турбота про відновлення та підвищення їх продуктивності є одним з головних завдань держави. Сьогодні актуальним питання посилення середовищевірних та інших функцій лісу окрім функції джерела деревини. А тому дослідження лісових екосистем на даний час досить актуальне і необхідне.

Збереження лісових екосистем є важливим чинником збереження біотичного і ландшафтного різноманіття та формування сталого розвитку регіонів. В даний час в умовах великої розораності ґрунтів, ліси є найбільш самодостатніми та

антропополютерантними екосистемами на межі поєднання природних та штучних ландшафтів. Найбільш ефективно збереження лісових екосистем відбувається в структурі природно-заповідного фонду. В свою чергу лісовий природно-заповідний фонд є важливим каркасом формування схеми всіх рівнів організації екомережі, оскільки лісові екосистеми є найбільш багатими за рівнем біорізноманіття та його непорушності від людської діяльності.

Матеріали й методи досліджень. На основі загальноприйнятих методик проведення дослідження та картографічних матеріалів, літературних джерел, матеріалів лісовпорядкування спеціалізованих лісгосподарських підприємств та візуального обстеження, проведено оцінку стану лісових екосистем Калинівського району щодо їх репрезентативності в природоохоронних територіях та структурних компонентах локальної та регіональної екомережі.

Об'єкт дослідження – лісові екосистеми Калинівського району як структурні компоненти регіональної екомережі.

Методи дослідження – експедиційний, аналітично-діагностичний, метод порівняльної екології, екологічного моніторингу.

Результати досліджень. Калинівський район – адміністративний район Вінницької області в Україні розташований у північній частині області, яка у фізико-географічному відношенні належить до лісостепової зони. Площа району 1086 км², що становить 4,2% площі області.

Лісистість району складає 12,5%. Природно-заповідний фонд Калинівського району складається з 4 одиниці загальною площею 42,7 га, що складає 0,04% від загальної площі адміністративного району (табл. 1) [5].

Таблиця 1 – **Функціонально-просторова структура природно-заповідного фонду Калинівського району**

Категорія заповідності	Назва об'єкту чи території	Площа, га	Частка в структурі ПЗФ, %	Стан та об'єкти збереження
ЛСЗМЗ	«Калинівський»	11,0	25,7	Критичний, штучні лісові насадження сосни звичайної та ялини європейської
ЛСЗМЗ	«Сосновий бір»	17,7	41,4	Критичний, штучні лісові насадження сосни звичайної, дуба звичайного та ялини європейської
ЗППМЗ	«Боброве поселення»	2,0	4,7	Добрий, поселення 3 сімей бобра європейського
ППСМЗ	«Саджавка»	12,0	28,1	Незадовільний, ландшафтний парк
Всього		42,7	0,04	

Згідно даних таблиці, на території Калинівського району в природно-заповідному фонді охороняються переважно природні та штучні лісові насадження та інше біорізноманіття пов'язане з ними, а також парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва.

Основним користувачем лісових екосистем Калинівського району є державне підприємство «Вінницьке лісове господарство». Загальна площа лісового фонду

підприємства в межах адміністративного району складає майже 7 тис. га з яких площа лісів складає понад 6,5 тис. га, частка лісового природно-заповідного фонду складає менше 0,1% (табл. 2) [5].

Таблиця 2 – Поділ лісів на категорії в межах ДП «Вінницьке ЛГ»

Лісове господарство	Категорії земель						
	Площа земель лісового фонду, га	З них покриті лісовою рослинністю, га	В т.ч. лісових культур, га	Природно-заповідний фонд, га	Мисливські угіддя, га	Загальний запас, тис. м ³	Середній вік лісу (роки)
Вінницьке	6900	6500	6000	42,7	6800	1010,1	55

Провівши аналіз матеріалів лісовпорядкування і натурні обстеження нами встановлено, що в межах ДП «Вінницьке ЛГ» є певна частка лісових екосистем, які підпадають під критерії лісів високої природоохоронної цінності (особливо цінні для збереження ліси), які можуть стати перспективними заповідними об'єктами і територіями ПЗФ в структурі як локальної екомережі Калинівського району так і в структурі регіональної екомережі Східного Поділля становить понад 867,1 тис. га [1-4, 5]. Дані отриманні в результаті досліджень приведені в таблиці 3.

Таблиця 3 – Ліси високої природоохоронної цінності в межах ДП «Вінницьке ЛГ»

Лісове господарство	Наявність відтворювальних ділянок мисливських тварин та місця оселі зубра, га	Наявність мурашників, га	Наявність боліт, га	Наявність місць гніздування птахів, га	Наявність питних джерел, га	Наявність ділянок з виходом на поверхню кам'яних порід, га	Всього по господарству
Вінницьке	550,2	30,3	109,0	40,7	35,9	55,6	821,7

Згідно даних таблиці визначено, що в межах ДП «Могилів-Подільське ЛГ» є наявні лісові масиви на загальній площі 550,2 га в яких мігрують зубри європейські, а також є відтворювальні ділянки мисливських тварин. Дані лісові масиви є особливо цінними для збереження лісами, оскільки в них зосередженні види біорізноманіття, які перебувають на межі виживання. Такі ділянки повинні бути внесені в категорію заповідності «загально зоологічний заказник загальнодержавного значення» з подальшим включенням їх в заповідну зону перспективного національного природного парку НПП «Подільське Полісся» на території Вінницького, Калинівського та Хмельницького адміністративних районів.

Лісові ділянки з наявними колоніями мурашників є важливими осередками збереження ентомофауни і тому повинні бути включені в категорії заповідності «ентомологічний заказник місцевого значення» або «ентомологічна пам'ятка природи місцевого чи загальнодержавного

значення». Дані ділянки в перспективі можуть доповнити заповідну зону «Подільське Полісся».

Заболочені лісові ділянки в межах Калинівського району також є особливо цінними для збереження лісами, оскільки на них трапляються зарослі ділянки верби трав'яної, яка внесена до Червоної книги України. Такі ділянки потребують особливої уваги та режиму охорони і поблизу них повинен бути обмежений режим лісокористування.

Лісові екосистеми з місцями гніздування птахів є об'єктами збереження вразливих екосистем як регіонального так і національного рівня. Тому дані лісові ділянки повинні бути включені в структуру природно-заповідного фонду в категорію заповідності «орнітологічний заказник місцевого або загальнодержавного значення».

Лісові масиви з наявністю питних джерел є важливими об'єктами забезпечення питною водою і повинні охоронятися в структурі природно-заповідного фонду в категоріях заповідності «гідрологічні пам'ятки природи місцевого значення» або «гідрологічні заказники місцевого значення».

В лісових масивах, де є виходи на поверхню кам'янистих порід можна також створити категорії заповідності, а саме «геологічні пам'ятки природи місцевого значення» та «ландшафтні пам'ятки природи місцевого значення» та «заповідні урочища».

Висновки. Лісові екосистеми в межах Калинівського району є важливими територіями, які багаті на біотичне та ландшафтне різноманіття. Проте більшість лісових екосистем не мають належного режиму охорони. Існуюча мережа природно-заповідного фонду є недостатньою і перебуває в кризовому стані. На нашу думку, тільки збільшення кількісного показника природно-заповідного фонду особливо в лісових екосистемах може кардинально змінити ситуацію. Збільшення кількісного показника природно-заповідного фонду Калинівського району є важливим аспектом збереження біотичного та ландшафтного різноманіття Східного Поділля і запровадження стратегії збалансованого розвитку регіону.

Список використаних джерел

1. Єлісавенко Ю.А. Особливо цінні для збереження ліси в структурі регіональної екомережі Вінниччини / Ю.А. Єлісавенко // Матеріали науково-практичної конференції "Природозаповідання як основна форма збереження біорізноманіття" (20-21 вересня 2012 року). – Кременець: ТОВ "ПАПРУС-К", 2012. – С. 478-483.
2. Єлісавенко Ю.А. Формування каркасу регіональної екомережі Східного Поділля на підставі перспективних заповідних об'єктів і територій в структурі лісового фонду / Ю.А. Єлісавенко // Науковий вісник НЛТУ України: Збірник науково-технічних праць. – Львів: РВВ НЛТУ України. – 2018. – Т. 28.№7. – С. 74-77.
3. Єлісавенко Ю.А. Перспективные лесные заповедные объекты и территории Восточного Подолья в структуре региональной экологической сети // Ю.А. Єлісавенко // Stiinta Agricola. – Chişinău, 2018, №. 2. – С. 82-86.
4. Мудрак О.В. Еталони природи Вінниччини / О.В. Мудрак, Г.В. Мудрак, В.М. Поліщук та ін. [Монографія] // За заг. ред. О.В. Мудрака. – Вінниця: ТОВ "Нілан-ЛТД" 2015. – 540 с.
5. <https://uk.wikipedia.org/wiki> – офіційний сайт Вікіпедії